

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Жадько В.Р.

практичний психолог,

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 122

ВПЛИВ ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

У сучасній психологічній науці особливої гостроти набуває тема агресивної поведінки людини. У дослідженні даного питання зарубіжними вченими можна виділити наступні напрями: інстинктивний (З. Фройд), біологічний (В. Гесс), фрустраційний (Дж. Доллард), когнітивний (Л. Берковіц), соціальний (А. Бандура). У вітчизняній психології агресія розглядається в контексті девіантної поведінки та злочинності. Ця проблема є актуальною як для психологів, так і для вчителів, тому що, знання механізмів агресії та причин її виникнення надасть можливість протидіяти її зростанню і стане в нагоді у формуванні підростаючого покоління з активною життєвою позицією.

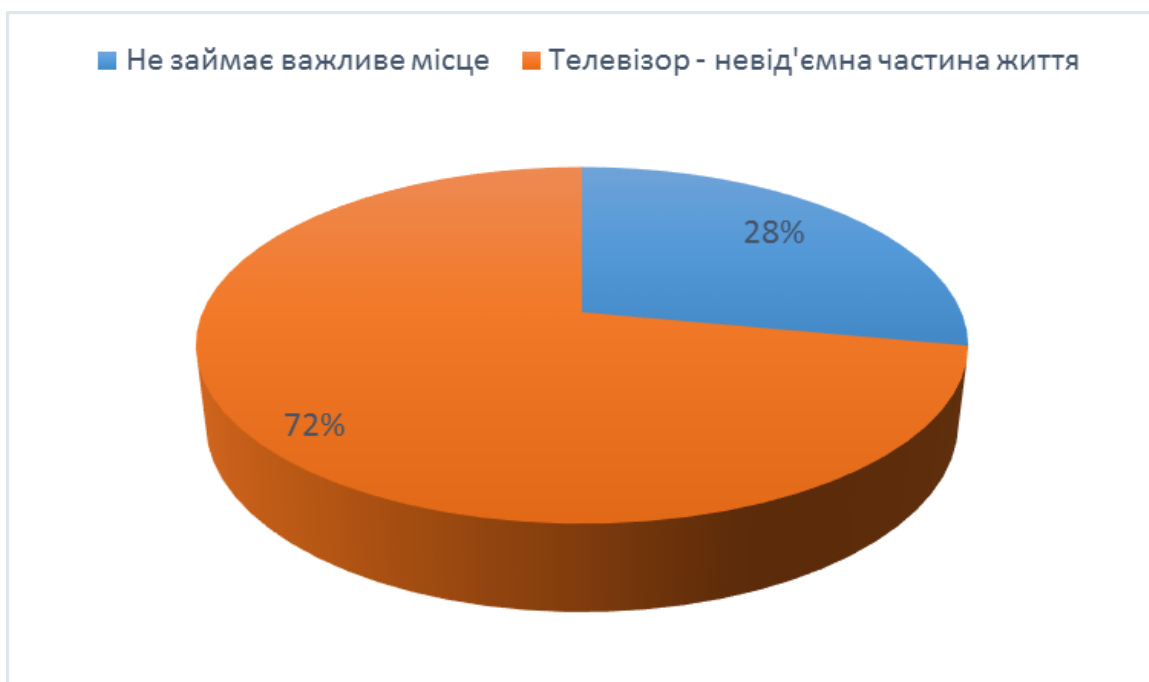
У медіа-психології поняття «засоби масової інформації» виступає як синонім «мас медіа» (Mass media), що охоплює пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет-видання, кінематограф, звукозаписи і відеозаписи, відеотекст, телетекст, тощо. Всім цим засобам притаманні якості, що їх об'єднують – звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям і розповсюдження інформації [1].

Автори в своїх дослідженнях, монографіях дають різні дефініції агресії і агресивності: як фізичну або словесну поведінку людини, спрямовану на пошкодження або зруйнування(словник); як підсвідомо закладений інстинкт, що є виявом «тваринної» сторони людської натури (Т. Гобс); як форму зовнішнього спрямування інстинкту смерті проти навколишнього світу за «теорією двох інстинктів» З. Фрейда; як вроджену реакцію людини для «захисту займаної території» (Лоренц, Ардрі); як установку до панування (Моррісон); як реакцію особистості на ворожу для людини оточуючу дійсність (Хорци, Фромм).

У підлітковому віці відмічається загострення агресивних суперечностей, що пов'язано з кризою періоду дорослішання, збільшенням фізичної сили та соціальної активності при загальній невпевненості, неврівноваженості, неадекватності (Л.І. Божович, І.С. Булах, Г.С. Костюк, А.В. Мудрик, інші). Тому телебачення стало для сучасних дітей найдоступнішим «підручником життя», який не лише інформує з багатьох питань, а формує їхні настановлення та життєву позицію.

Зважаючи на актуальність теми та потребу враховувати даний аспект у подальшій діяльності, було проведено дослідження проблеми. Наше дослідження проводилось на базі 8-А та 8-Б класів КЗШ № 122. В опитуванні взяло участь 29 респондентів віком від 13 до 14 років, тобто особи старшого підліткового віку. Діагностика проводилась за допомогою тесту «Чи телеман я?» та опитувальника Басса-Дарки.

Метою тесту «Чи телеман я?» [2] було дослідження впливу переглянутого по телебаченню на свідомість і формування стереотипів. Тест містив 10 запитань закритого характеру. В результаті підрахунків виявилось, що для 72% респондентів, як для людей ХХІ століття телевізор становить невід'ємну частину життя, тоді як для 28% – телевізор займає незначне місце у їх житті і сприймають його лише як джерело інформації (див. рис. 1).

**Рис. 1. Роль TV у житті підлітків
(за результатами тесту «Чи телеман я?»).**

Також у ході опитування виявилось, що 86% (25 підлітків) респондентів вважають телебачення елементом сучасного життя. 21% (6) опитуваних відмітили, що прийшовши додому вони відразу ж вмикають телевізор. 31% (9) підлітків щоденно витрачає від 3 до 6 годин на перегляд улюблених телепередач, а 45% (13) – не вимикає телевізор навіть, коли займається своїми справами. Очікуючи на улюблену телепередачу, для 45% (13) респондентів 1 хвилина триває, як 10 хвилин, що свідчить про високий рівень впливу переглянутого на свідомість. Перебуваючи в гостях, 72% (21) опитуваних, помітивши, що вже почалася їх улюблена телепередача, відмітили, що у гарній компанії їх не цікавить телевізор. А це свідчить про те, що телебачення і друзі для них перебувають на рівних шальках терезів, і за відсутності гарної компанії телебачення їх може вдало замінити, стати таким-собі «другом», співрозмовником, радником, домашнім «шоуменом». І все ж таки 79% (23) підлітків сприймають телевізор як звичайний медіа прилад, що стоїть в них вдома, і не надають йому цінності як чомусь сакральному. 31% (9) опитуваних зможе відмовитися від телебачення тільки, якщо це буде дуже потрібно, тоді як 48% (14) – відмовляться без вагань, пояснюючи це тим, що у житті є багато цікавих занять. Це свідчить про те, що світ захоплень цих дітей не звужується лише на телебаченні, окрім нього для них існує безліч шляхів гарно провести час.

Наступним кроком дослідження було проведення діагностики за методикою Басса-Дарки, метою якого було визначення рівня агресивності і ворожості у підлітків. Тест містив 35 запитань і потребував полярної відповіді, а також був розрахований на виявлення агресивності по таким її видам реакцій, як фізична, опосередкована та вербальна агресія, роздратованість, негативізм, підозрілість і почуття провини (див. табл. 1).

Тест дозволив визначити індекс агресивності. Як виявилося, індекс агресивності в середньому становив 20,5 бала, що є граничною величиною і включає можливість використання фізичної сили проти іншої особи, готовність до прояву негативних почуттів при найменшому збудженні, що виявляється в запальності та грубості, а також вираження негативних почуттів як через форму (крик, вереск), так і через зміст словесних відповідей (прокляття, погрози). Завдяки даній методиці серед опитуваних був визначений індекс ворожості, що розраховувався за такими параметрами як образа і підозрілість.

Таблиця 1

Результат діагностики агресивності за методикою Басса-Дарки

№ респон-дента	Індекс агресивності (бал)	Індекс ворожості (бал)	Опосередкована агресія (бал)	Негативізм (бал)	Почуття провини (бал)	Результати тесту «Чи телеман я?» (бал)
1.	24	13	7	5	8	14
2.	30	18	7	3	8	13
3.	23	10	6	3	9	14
4.	23	6	7	4	3	21
5.	27	14	5	2	8	19
6.	22	13	5	4	4	18
7.	20	7	6	3	3	15
8.	20	11	8	4	9	14
9.	18	7	6	1	7	21
10.	24	19	7	5	9	14
11.	27	11	9	4	7	15
12.	28	17	7	5	6	21
13.	19	9	6	3	6	14
14.	21	12	7	4	9	24
15.	24	13	6	5	6	24
16.	15	6	5	3	2	13
17.	29	12	6	5	1	24
18.	12	10	8	3	7	15
19.	19	7	5	2	8	17
20.	15	7	5	2	7	13
21.	16	8	2	1	7	11
22.	15	10	5	5	8	9
23.	16	11	6	1	7	11
24.	20	15	6	4	6	10
25.	20	9	4	4	7	11
26.	16	14	5	1	8	11
27.	12	11	3	3	6	5
28.	16	9	4	3	6	11
29.	23	12	7	4	5	15
Середній показник (у балах)	20,5	11	6	3,3	6,4	

Середній розрахунок показав, що індекс ворожості становить 11 балів, що є вищим від норми і включає в себе заздрість і ненависть до оточуючих за дійсні і вигадані дії. Крім того, визначено в діапазоні від недовіри і обережності по відношенню до людей переконання в тому, що інші люди планують і приносять шкоду. Параметр опосередкованої агресії в середньому становив 6 балів, що не є максимальним, але не виключає можливості прояву агресії кружним шляхом, яка може бути спрямована на іншу особу або ні на кого не спрямована. Показник негативізму, під яким А. Басс розумів опозиційну манеру в поведінці від пасивного спротиву до активної боротьби проти встановлених звичаїв і законів, відобразилися в даній групі в розмірі 3,3 бала, що є середньою величиною. Показник почуття провини, що виражає можливу переконаність суб'єкта в тому, що він є поганою людиною, яка чинить зло, а також докори сумління, які він відчуває, становив 6,4 бали, що є вищим за середній.

Далі дослідили порівняли результати опитувань тесту «Чи телеман я?» і опитувальника Басса-Дарки. Цікаво було виявити таку закономірність: та частина опитуваних (72%), для яких телебачення – це невід'ємна частина життя, обійшла іншу (28%), для якої телевізор не займає значного місця в житті, по всім показникам агресивності, окрім почуття провини. Так у перших індекс агресивності становив 21,5 бала, а в останніх 16,37. Індекс ворожості у першій групі і другій групі відрізнявся на 0,5 бала. Показник негативізму відрізнявся на 0,65 бали. Таке ж розходження в даних було і з показником опосередкованої агресії: у 72% – це 6,4 бали, а у 28% – 4,38. Як виявилось, почуття провини у тої частини підлітків, яка переглядає телевізор менше години на день, було на 1 бал вище, ніж у тій, яка витрачає на телебачення від 3 до 6 годин в день (див. рис. 2).

Отже, завдяки результатам опитування було діагностовано, що телебачення у значній мірі впливає на емоційну сферу підлітків, підвищуючи їх агресивність, у таких її видах як фізична, опосередкована і вербальна агресія, а також ворожості, у показниках образи і підозрілості. Також було виявлено, що цей же вплив розповсюджується на почуття негативізму та притупляє почуття провини у підлітків. Така підвищена агресивність пов'язана з кризовістю перехідного віку, що полягає у виникненні почуття дорослості, розвитку самосвідомості, ставлення до себе як до дорослої особистості, до своїх нових можливостей і здібностей.

Саме тому в цьому віці особливий вплив має телебачення. Це потрібно враховувати у роботі з підлітками. Лише скооперована діяльність практичних психологів та вчителів і батьків зможе допомогти підлітку подолати кризу перехідного віку і ефективно протидіяти зростанню агресивності.

Список використаних джерел:

1. Городяненко В.Г. Соціологія: підручник. – К.: «Академія», 2003 р. // www.politics.ellib.org.ua/pages-cat-48.html
2. Негативний вплив ЗМІ на молодь / В. Щорс, О. Столяренко. – Психолог, 2009. – № 32. – С. 48-49.

Каменчук Л.О.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»

СТРАТЕГІЇ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ В СТРУКТУРІ ЗНАНЬ ОСОБИСТОСТІ

На разі доступ до інформації став практично необмеженим, а ефективність її засвоєння виявилась далеко не пропорційною обсягу [1, с. 7]. Тож питання ефективної організації пізнавальної діяльності, привертає дедалі більше уваги психологів та педагогів. Актуальність даної проблематики зумовлена недостатньою розробленістю уявлень про закономірності процесу засвоєння знань при взаємодії суб'єкта пізнання з інформаційними матеріалами, об'єм яких не лише різко зростає, а й швидко оновлюється. Аналіз наукової літератури показав, що проблема ефективного використання стратегій запам'ятовування під час навчання є надзвичайно значущою, оскільки вони сприяють свідомому та самостійному опануванню знань за оптимальний час. Такий підхід до навчання підтримує розвиток сучасної вітчизняної освіти, яка ставить у центр навчання розкриття і реалізацію інтелектуального потенціалу особистості.

Теоретичний аналіз поняття стратегій запам'ятовування дав нам змогу узагальнити різні підходи до їх визначення у наступному: стратегії запам'ятовування – це способи переробки інформації, які є